

ÁDÁM ÉS ÉVA

2. szín. A Paradicsomban

[Színi utasítás]

A paradicsomban. Középen a tudás és az örökélet fája. *Ádám és Éva* jönnek...

Ádám és Éva az első emberpár, minden ember ősei. A Biblia Ótestamentumában, a Teremtés könyvében lépnek a zsidó-keresztény hitvilág színpadára, és mindjárt főszerepben. Teremtésükről az Írás két helyen, ellentmondásosan szól. „Isten megteremtette az embert, saját képmására, az Isten képmására teremtette őt, férfinak és nőnek teremtette őket.” (Ter 1,27) Néhány sorral lejjebb, a Paradicsom kertjéről szóló leírásban azonban ez áll: „Akkor az Úristen megalkotta az embert a föld porából és orrába lehelte az élet leheletét. Így lett az ember élőlény.” (Ter 2,7) Az Úr itt egyetlen teremtménynek adott tehát életet, akit embernek nevezett. A továbbiakban az Isten berendezi a kertet, és szigorúan megtiltja az embernek, hogy egyen a jó és gonosz tudásának fájáról.

De az Úr még nem fejezte be művét. „Azután így szólt az Úristen: „Nem jó az embernek egyedül lennie. Alkotok neki segítőtársat, aki hozzá illő. [...] Ezért az Úristen álmot bocsátott az emberre, s mikor elaludt, kivette egyik oldalcsontját, s a helyét hússal töltötte ki. Azután az Úristen az emberből kivett oldalcsontból megalkotta az asszonyt, és az emberhez vezette. Az ember így szólt: Ez már csont a csontomból és hús a húsemból. Asszony a neve, mivel a férfiből lett.” (Ter 2,18.21–23)

A két teremtéstörténet eltérése súlyos következmények eredője. Az elsőben az ember és az asszony egyszerre, egyenlőként kap életet. A másodikban a sorrend és a teremtés módja már hierarchikus viszonyt sugall. Ezt támasztja alá, hogy az ember ad nevet az új teremtménynek, élve az Úrtól kapott jogával, ugyanúgy, ahogy azt a mezei vadakkal és az égi madarakkal tehette. A bűnbeesést, a tiltott gyümölcs megkóstolását súlyos büntetés követi: a kígyó átkozott lett az állatok között, a hasán kell járnia és port ennie, az embernek a miatta elátkozott földből fáradságos munkával kell megélnie. Az asszony büntetése a fájdalom: ezt

kell elviselnie a viselősség során és a szülés idején is. Mindezek mellett az Úr véglegessé teszi az asszony ember alá rendelését: „Vágyakozni fogsz férjed után, ő azonban uralkodni fog rajtad” (Ter 3,16).

A Paradicsomból való kiűzetés után az ember és az asszony a történet során először szerepelnek saját nevükön: „Az ember Évának nevezte feleségét, mert ő lett minden élő anyja” (Ter 3,20). Az Ádám név héber eredetű, jelentése 'ember', tehát az emberi faj elnevezése vált személynévvé. A név kapcsolatban van a szintén héber adamah szóval, melynek jelentése 'föld, földből való, vörös színű', így az Ádám név az ember teremtésére is utal. Éva a nevét férjétől kapta, a héber harrah szóra visszavezethető név jelentése: 'élő, életre szólító'.

Ádám és Éva hosszú házassága alatt számos fiú és lány született, közülük három fiú név szerint is szerepel a Bibliában: Káin, Ábel és Szet. Szet vérvonalát a Biblia egészen Noéig vezeti le. Szet születésekor Ádám 130 éves volt. Az Ószövetségbe fel nem vett, úgynevezett apokrif iratok szerint Ádám 930 éves korában halt meg, Éva és Szet a meggyilkolt fiú, Ábel mellé temette.

Ádám és Éva képi ábrázolása áttekinthetetlenül gazdag, leggyakrabban a tiltott gyümölcs fája alatt, a bűnbeesés pillanatában láthatjuk őket. Mondhatnánk, a teljes művészeti lexikon felsorolható lenne ide. Csak néhány név: Bosch, Cranach, Dürer, Masaccio, Raffaello, Michelangelo, Rubens, Tiziano vagy nálunk Tihanyi Lajos, Egry József, Ferenczy Noémi.

Ádám legismertebb megjelenése azonban teremtésének pillanata a vatikáni Sixtus-kápolna mennyezetének fő helyén. Kevésbé ismert, hogy közvetlenül e mellett, csak 90 fokkal elfordítva, kényelmetlenebb rálátással szerepel Éva teremtése is, amint az Úr parancsoló kézmozdulatára kilép Ádám oldalából.

(Gy. P.)

ALBERTUS

8. szín. Prágában

RUDOLF

Átnéztem újra Hermész Trismagistust,
Synesiust, *Albertust*, Paracelsust

Albertus Magnus, Nagy Szent Albert. Eredeti nevén Albert Bollstädt 1193-ban vagy 1206-ban született a bajorországi Lauingenben, meghalt 1280-ban Kölnben. Domonkos-rendi szerzetes, a német rendtartomány főnöke, Regensburg püspöke. A skolasztikus filozófia kiemelkedő alkotója, emellett maradandót alkotott a növény- és állattan területén is.

A párizsi egyetem, majd a kölni rendi főiskola tanára, ahol Aquinói Szent Tamás, a középkori keresztény teológia és filozófia később legkiemelkedőbb tudósa három évig a növendéke volt. Albertus az egész katolikus egyházra kiterjedő tekintélyét Arisztotelész, a nagy ókori görög filozófus munkásságának újraértelmezésével nyerte el. Ezzel lehetővé tette, hogy Arisztotelész tanai befolyásolják a középkori Európa gondolkodását.

Madách művében Rudolf császár azért említi Albertus nevét, mert a középkori tudós természettudományokkal is foglalkozott, ami ekkor az alkímiával is kapcsolatban lehetett, a hagyomány szerint 1250-ben ő izolálta az arzént.

(Gy. P.)

AL-BORAK

12. szín. Falanszter

ÁDÁM

Ez ló, de korcsult fajta, mondhatom,
Más állat volt ám hajdan *Al-borak*.

A Tragédiában összesen két helyen találunk magyar vagy részben magyar vonatkozást. Ez az egyik. Al-Borak Széchenyi István gróf versenylovának a neve. Széchenyi angliai tanulmányútja után hozta magával a lótenyésztés és a lóverseny megreformálásának, illetve bevezetésének ötletét. Hosszas szervezkedés, királyi engedély után 1827. június 6-án rendezték meg Pesten az első

futtatást, 15 ezer néző előtt, ami példátlan létszámot jelentett akkor. Ez volt az egyik elve: „Én a’ futtatásnál nem tudok jobb és igazságosabb módot, sok ló közül a’ legjobbikat kiesmerni.”

Széchenyi addigra már foglalkozott lótenyésztéssel, angliai szakembereket fogadott fel, és a versenyen is angol zsokéak versenyeztek. De külön kategóriát jelentettek a nem tenyésztett, ún. paraszt lovak, amelyekkel csikósok versenyeztek. A telivér paripák kategóriát Széchenyi nagycenki istállójában nevelt, de ekkor már Wesselényi Miklós tulajdonában lévő Al-Borak nevű kanca nyerte meg.

Bizonyára kitűnő ló lehetett, s így méltó a névadója képességeihez. Al Borak (vagy más néven Burák) az iszlám mitológiában szereplő állat. Mohamed próféta lova, amely segítette urát az ún. éjszakai utazásban. Kétféle utazása volt a nagy prófétának: az egyik Mekkából Jeruzsálembe, de csak egy éjszaka alatt, s ehhez bizony ilyen kiváló ló kellett. A másik a mennyországba való belépése, amelyhez szintén Al Borak adott segítséget. Érdekes módon a Koránban, a muszlimok szent könyvében ez a ló nem szerepel, hanem a Koránt kiegészítő elbeszélésekben, történetekben, az ún. hadiszokban olvasható.

A leírások szerint nemigen hasonlít az általunk elképzelt versenylovakhoz. Még a nagyságát sem tudjuk, öszvér- vagy szamárméretű, s ráadásul van két szárnya is (amúgy fehér színű), amelyet repülés közben lekötnek a hátsó lábaihoz.

Akármilyen is volt a mesében, a valódi ló, Széchenyi István lova jóval híresebb lehetett, ha még negyven év múlva is emlegeti Madách.

A nemzetet nemesítő gróf minden ebbéli tudását aztán összefoglalta a *Lovakrul* című munkájában, amely 1828-ben jelent meg Pesten.

(P. M.)